

TEKBİR

□ MÜSİKİ. Hanefîler başta olmak üzere ulemânın büyük bir kısmı tarafından teşrîk tekbirinin metni kabul edilen, "Allâ-hüekber Allâhüekber lâ ilâhe illallâhü va'l-lâhü ekber Allâhüekber ve li'llâhi'l-hamd" ibaresi aynı zamanda Türk dinî mûsikisinin bir formudur. Buhûrîzâde Mustafa İtrî Efendi'nin segâh makamında ve serbest usulle bestelediği tekbir sözleri, bestenin uyandırdığı duygu ve etkiden dolayı Türkiye'nin yanı sıra bütün İslâm âlemince kabul görmüş ve terennüm edilmiştir. Türk dinî mûsikisi kültüründe önemli bir yeri bulunan tekbirin cemaat üzerinde oluşturduğu yoğun duygunun asıl unsuru eserin melodik yapısından kaynaklanmaktadır. Sürekli dönen bir mûsiki ifadesi olan eser her okunuşunda ayrı bir coşku ve haz vermesinden dolayı yüzyıllar boyunca dinamizminden hiçbir şey kaybetmeden günümüze kadar gelmiştir. Teşrîk tekbirleri arefe ve kurban bayramı günlerinde kılınan farz namazlardan sonra okunmakla birlikte tekbir ayrıca bayram namazlarında, kurban kesilirken, hac ve umre ihramı boyunca, mevlidde, cenazede veya herhangi bir dinî merasimin heyecanı içerisinde topluca okunmaktadır. Tekbirin bestekârı konusunda yaygın görüş eserin Buhûrîzâde Mustafa İtrî'ye ait olduğudur. Mehmet Suphi Ezgi, melodik yapısının Hatîb Zâkirî Hasan Efendi'nin (ö. 1032/1623) eserlerine çok benzediğini söyleyerek tekbirin ona ait olduğunu ifade etmiş, ayrıca ırak makamında ve durak evferi usulündeki notasını neşretmiştir (*Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, III, 66-67). Ancak bu görüş mûsiki çevrelerinde kabul görmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul, ts., III, 66-67; a.mlf., *Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit-Na't-Salât-Durak*, İstanbul 1945, s. 7-8; Nuri Özcan, *Onsekizinci Asırda Osmanlılar'da Dinî Mûsikî* (doktora tezi, 1982), MÜ Sos-

yal Bilimler Enstitüsü, I, 20-21; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Mûsikisinin Nazariye ve Esasları*, Ankara, ts. (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları), s. 165; Öztuna, *BTMA*, II, 385; Zekâi Kaplan, *Dinî Mûsikî Dersleri*, İstanbul 1991, s. 173; M. Nazmi Özalp, *Türk Mûsikisi Beste Formları*, Ankara 1992, s. 45, 368; Halil Can, "Dinî Musiki", *MM*, sy. 317 (1976), s. 22-23.

ERDOĞAN ATEŞ

TEKEBBÜR

(bk. KİBİR).

TEKE-İLİ

Anadolu'nun
güneybatısında yer alan
ve merkezi
Antalya olan sancak.

Osmanlı kaynaklarında daha çok Teke olarak kaydedilen Teke-ili sancağı XV-XIX. yüzyıllarda doğuda Köprüçay, batıda Eşen çayı (Kocaçay), kuzeyde Göller yöresinin güneyindeki Kestel gölüne kadar uzanıyordu. 1864'te Alâiye'nin sancağa dahil edilmesiyle doğudaki sınırı Selendi'ye (Gazipaşa) kadar ulaşmıştı. Sancak toprakları Teke dağlık yöresiyle Antalya yöresi içindedir. Sancağın en önemli merkezleri Antalya, Finike, Kaş, Kalkanlı, Elmalı, İstanos (Istanos /

Korkut-ili) ve Karahisar-teke idi. Bu yöreye verilen Teke-ili adı Hamîdoğulları'nın Antalya şubesine hâkim Tekeli Türkmen ailesine dayanır. Tekeoğulları veya Teke beyleri adını alan bu sülâlenin idaresindeki topraklar Osmanlı hâkimiyeti altına girince Teke-ili adıyla teşkilâtlandırılmıştır. Teke-ili Antikçağ'da Pamphylia'nın tamamını, Likya'nın doğusunu, Pisidia'nın güneyini içine almaktaydı ve Anadolu'nun bilinen en eski ve en önemli yerleşim alanlarından biriydi. Karain, Beldibi ve Çarkini mağaralarındaki bulgular tarih öncesi dönemdeki yerleşimlerin izlerini taşır. Sancak sınırları içinde Antikçağ'ın önemli yerleşme yerleri mevcuttur (Xanthos / Kınık, Patara / Gelemiş, Antiphellos / Kaş, Myra / Demre, Ameles / Elmalı, Olympos / Çıralı, Phaselis / Tekirova, Perge, Aspendos / Belkız ve Adalya / Side). Yöre Hitit Krallığı'nın yıkılmasından sonra Persler'in, ardından Büyük İskender'in, Selevkoslar'ın ve Romalılar'ın idaresine girdi. Bizans döneminde Arap akınlarına mâruz kaldı.

Hârûnürreşid zamanında Araplar, İmparator Nikoforos'un saltanatının altıncı yılında (809) Myra (Demre) şehrini fethettiler. 860'ta Halife Mütevekkil-Alellah'ın donanma kumandanı Fazl b. Kârin Antalya'yı ele geçirdi, fakat bu uzun sürmedi. 1071'deki Malazgirt zaferinin ardından Anadolu'da Bizans direnişi kırıldığından iç bölgelere ilerleyen Türkler Teke-ili sancağı topraklarına yerleşmeye başladılar. Anadolu Selçukluları zamanında bu kesimde başta Antalya olmak üzere birçok yer ele geçirildi. II. İzzeddin Keykâvus döneminde Teke-ili ve kuzeyi Uç Türkmenler'in ve Moğollar'a karşı direnişin önemli mekânlarından biri oldu. Birçok Türkmen grubu Moğollar'ın baskısından kaçıp buraya geldi. 1260 yılında yöreden geçen İbn Saîd el-Mağribî, Antalya ile Denizli arasındaki dağlık alanda çok sayıda konar göçerin yaşadığına ve bunların dokudukları güzel halılara işaret eder. II. Mesud'un ölümünden (708/1308) sonra burada fiilî hâkimiyet Hamîdoğulları'na geçti. Beyliğin idaresini

İtrî'nin segâh makamındaki tekbirinin notası

1926 yılı
Türkiye
Cumhuriyeti
Devleti
Salnâmesi'nde
Teke-ili
haritası